

Region Västmanland
Regionhuset
721 89 Västerås

Ansökan om drifts- och utvecklingsbidrag för Strömsholms kanal 2025

Strömsholms kanal AB ansöker härmed om fortsatt drifts-och utvecklingsbidrag för verksamhetsåret 2025, från Region Västmanland.

Bolaget har till föremål för sin verksamhet att vidmakthålla Strömsholms Kanal med allt vad därtill hör och mot avgift hålla den öppen för trafik, då årstiden medgiver och nödvändiga reparationer ej lägger hinder härför.

Ur bolagsordningen från 1846

Strömsholms kanal invigdes i oktober 1795 och man hade efter flera års hårt arbete skapat en 11 mil lång farled. Genom att muddra, gräva, bygga slussar, kanalbankar och pirar hade man kopplat samman ett sjösystem från Smedjebacken i Dalarna till Borgåsund vid Mälaren. De grävda och byggda kanaldelarna utgör idag 1,2 mil av farleden. Nivåskillnaden mellan Mälaren och sjön Barken är ca 100 meter vilket övervanns genom 26 slussar.

Satsningen var ett enormt infrastrukturprojekt och jämte Hjälmare kanal och Trollhätte kanal bland de tidiga stora kanalbyggnationerna i Sverige. Med hjälp av den bevarade statistiken kan man konstatera att satsningen var enorm för järnframställningen i Sverige. Under vissa perioder av 1800-talet skedde de största inhemska transportererna av järnprodukter på just Strömsholms kanal. Bruken längs kanalen och även uppe i Ludvika, som ligger strax norr om farleden, levde upp och blomstrade. Och med dem även de städer som kantar kanalen.

Den kommersiella trafiken upphörde under 1960-talet men idag är kanalen kommersiell på ett annat sätt - för båtturen och besöksnäringen.

Sedan 1990 är kanalen med dess fastigheter byggnadsminnesförklarad. Det innebär ett enormt byggnadsminne som sträcker sig över 10 mil, har 26 slusskammare, 49 par slussportar och 88 olika byggnader. I anvisningarna för byggnadsminnet står: "Byggnaderna och de tekniska anläggningarna ska underhållas så att de inte förfaller" samt att "vård- och underhållsarbeten ska utföras på ett sådant sätt och med sådant material att de kulturhistoriska värdena inte minskar". Det här är en skrivelse som förpliktar!

De delar av farleden som är byggda (slusskammare, slussportar och kanalbankar) får på inget sätt haverera och riskera skador på-kringliggande miljöer och egendom. Kanalen med sina tillhörande fastigheter har ett stort underhållsbehov och det är dit huvuddelen av bolagets ekonomiska resurser går. Personalstyrkan är minimal med en VD på 60% och 3,75 tjänster som kanalreparatörer. Förutom de planlagda vinterjobben med slussportar arbetas det ständigt med underhåll på tillhörande mark och fastigheter, som till viss del hyrs ut.

Kanalbolagets "intäkter" är bidragen från de fyra kommuner som via en stiftelse äger aktiemajoriteten (86%) i kanalbolaget, till det finns ett antal privata aktieägare. Dessa är Hallstahammars kommun, Surahammars kommun, Fagersta kommun och Smedjebackens kommun. Värt att notera att ingen del av den konstruerade kanalen eller slussar ligger inom Smedjebackens kommun men dess hamn var en oerhört viktig del i kanaltrafiken och är fortfarande en viktig del för upplevelsen och förståelsen av hela farleden.

Region Västmanland har under 2024 bidragit med 275 000 kr och Region Dalarna med 75.000 kr, vilket varit mycket värdefullt för verksamheten.

Förutom anslagen från kommunerna kommer också en viss intäkt från sk fallrätter, hyror från ett antal fastigheter, slussavgifter, arrenden och broöppningsersättning. Bolaget söker även årligen bidrag från Länsstyrelsen i Västmanlands län för reparationer inom byggnadsminnet.

Inför 2025 förs en dialog med ägarkommunerna om att anslaget, som legat på samma nivå sedan 2016, väsentligen måste höjas. Förhoppningen är att ha en budget i balans med ett visst överskott för fortsatt utvecklingsarbete och inte minst som en buffert för akuta reparationer eller insatser som inte i förväg kan planeras.

Kanalen ska inte bara ses som en farled för ett antal båtägare under en sommarsäsong. Den är förutom ett unikt kulturhistoriskt arv, en plats för möten, för lunchpromenader, för upptäckter, rekreation eller kanske bara för en stilla stund på en bänk vid en sluss eller kanalbank. Idag förs statistik över antalet båtpassager och slussningar men för kanalens skull vore det rättvisare att även försöka beräkna det totala antalet besökare längs hela den långa farleden. Det skulle också vara intressant att se i hur stor omfattning kanalen är besöksanledningen för besökare till Västmanland.

Arbetet med bolagsstyrningen

- I augusti 2024 tillträdde en ny verkställande direktör på 60% vilket ska bidra till stabilitet i bolaget och ge utrymme för fortsatt underhållsarbete och utveckling.
- Rollfördelningen mellan ägarstiftelsen och kanalbolagets styrelse utreds, inte minst i frågor som rör bidragsansökningar. och ägardirektiv.
- Samverkan mellan kommunerna och kanalbolaget avtalsregleras och tidsätts. Dit hör bistånd med HR-frågor och IT, för vilket kanalbolaget inte har egna resurser.
- Ansvarsfördelningen för bryggor och broar fastställs skriftligt mellan respektive kommun och kanalbolaget. Dit hör även de två öppningsbara broar som tillhör Trafikverket.
- Konsekvensutredningen rörande dammsäkerhet färdigställs och lämnas till Länsstyrelsen Vsm.
- Utökat samarbete med kraftbolagen längs kanalen. Vi vill både se dem som samrådspartners om flöden, dammar och vattennivåer men även viktiga samarbetspartners och kanske på sikt sponsorer.

- Extern finansiering måste sökas för att med hjälp av Göta kanal AB göra en fördjupad genomgång av kanalens status och underhållsbehoven på lång sikt, minst 10 år. Planen är att denna genomgång kan göras våren 2025
- Hyresnivåerna för fastigheterna ses över och i vissa fall omförhandlas hyresavtalen.
- Samtliga byggnader går igenom för att utröna underhållsbehov och framtida nyttjande.
- Ett nyttjanderättsavtal ersätter nuvarande arrendeavtal mellan kanalbolaget och Hallstahammars kommun rörande Skantzenområdet.
- Under åren 2016 – 2022 fanns även Västerås kommun med som anslagsgivare men hoppade tyvärr av. Det är bolagets absoluta mål att i närtid få med Västerås i utvecklingsarbetet med kanalen. Gästhamnen och hamnrestaurangen i Borgåsund ligger i Västerås kommun.

Inför 2025 sker följande kopplat till besöksmålet:

- Portar i Sörkvarn helrenoveras under vintern och tröskel till nedre porten i Fagersta är ny till säsongen.
- Målet för 2025 är att öka antalet dagar kanalen är öppen från 49 dagar (2024) till 121 dagar. Detta tack vare en kombination av volontärer från båtklubbar och våra säsongsanställda slussvärdar. Ett system med slussvaktarcertifikat och slussinstruktioner tas fram under våren.
- I samarbete med båtklubbarna kommer utprickningen av kanalen att ske som ett samarbete med båtklubbarna. Det är inte bara en ekonomisk fråga för bolaget utan en fråga om snabbt kunna rätta till sjömärken som kommit ur läge.
- Kanalbolaget tar fram tydligare prislister och tidtabeller för kommersiell trafik. Det finns en risk att säsongen 2025 blir helt utan en passagerarbåt på södra delen av kanalen, ett givet avbräck för besöksmålet och kanalbolaget vill underlätta för nya entreprenörer som vill satsa på passagerartrafik.
- En ny hyresgäst söks för Kanalkaféet i Hallstahammar.
- Fördjupat samarbete med kommunerna inleds för försköning/röjning av kanalsträckorna och som inte direkt berör farleden samt kring destinationsutveckling.
- År 2025 fyller kanalen 230 år vilket uppmärksammas vid första öppethelgen i maj, men även med evenemang sista helgen i augusti då kanalen stänger för säsongen. Fokuset för hela jubileumssäsongen kommer att ligga på det folkliga båtlivet.

För att bevara, underhålla och utveckla Strömsholms kanal behövs vilket beskrivs ovan både medel, personella resurser samverkan och engagemang för Strömsholms kanal. Att kanalen är byggandesminnesmärkt förpliktigar men visar också på betydelsen och ansvaret för att bevara Strömsholms kanal för eftervärlden. Med nuvarande ekonomi och resurser kommer inte byggnadsminnet att kunna skötas och underhållas. Förutom underhållsbehov tillkommer lagstiftning och regelverk gällande dammar och dammsäkerhet som också utmanar bolagets verksamhet, där omfattande utredningar behövs för att identifiera ansvarsfrågor och kanalens påverkan. Sedan kanalen byggdes finns också tre vattenregleringsdammur utmed sträckningen vilka länsstyrelsen anser att Kanalbolaget har ansvar för. Dessa dammar behöver även de utredas och byggas om med stora kostnader till följd.

Utmaningarna för bolaget är mycket stora och styrelsen tillsammans med Vd arbetar för att finna möjliga lösningar. Att en 230 år gammal kanal har ett stort underhållsbehov är nog ingen nyhet för någon. En jämförelse kan göras med Göta kanal som är statligt ägd och som har fått 1 miljard i

investeringsmedel för underhållsåtgärder. Om inte anslagen till Strömsholms kanal utökas inom en snar framtid kommer inte kanalen att kunna underhållas och kommer att behöva stängas. Om bolaget inte har resurser att arbeta med kanalen så är frågan vad som händer med byggnadsminnet? Det är därmed dags att ta ställning till Strömsholms kanals värde i Västmanland och som riksintresse. Intäkterna kommer som beskrivs ovan från Stiftarkommunerna och en liten del från region Västmanland och region Dalarna.

För att för 2025 få en budget som täcker bolagets nuvarande kostnader och som har visst utrymme för akuta behov äskar Strömsholms kanal AB om en fördubbling av driftsbidraget från respektive bidragsgivare. Det innebär att bolaget från region Västmanland äskar om ett driftsbidrag för 2025 på 550 000 kr. Stiftarkommunerna föreslås höja anslaget från 650 000 kr till 1200 000 kr för 2025.

2024 beviljade stiftarkommunerna bolaget ett extra anslag om 250 000 kr per kommun utifrån redovisad minusbudget. Trots det extra anslaget har det inte räckt för att nå en budget i balans, då kostnadsökningar och akuta behov i kombination med lägre anslag från länsstyrelsen bidragit till ökade kostnader. Bolaget prognostiserar för 2024 ett underskott mellan 900 000 och 1 000 000 kr.

Fokus under 2025 kommer att ligga på att möjliggöra en förstudie som syftar till att beskriva nödvändiga underhålls- och investeringsbehov i ett 10 årigt perspektiv. Utifrån förstudie och inventering av finansieringsmöjligheter kommer en långsiktig plan för bolaget att tas fram.

Förslag till beslut:

Att region Västmanland beviljar ett driftsbidrag till Strömsholms kanal om 550 000 kr för verksamhetsåret 2025.

Att region Västmanland i lämpliga sammanhang verkar för att Strömsholms kanal skall kunna finnas kvar som ett öppet och tillgängligt byggnadsminne i Västmanland.

Hallstahammar 2024-11-21

Catarina Pettersson
Ordförande Strömsholms kanal AB

Hans-Lennart Ohlsson
Verkställande direktör Strömsholms kanal AB